

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระทรวงศึกษาธิการ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา การศาสนา การวัฒนธรรม งานเกี่ยวกับการศึกษา มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการดำเนินการ และการให้บริการทางการศึกษา สำหรับปวงชนตามแนวทางที่ปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีความมุ่งหมายให้พลเมืองทุกคน ได้รับการศึกษาตามสมควรแก่ความสามารถ และฐานะของบุคคล เพื่อให้มีคุณสมบัติเป็นพลเมืองดีมีศีลธรรม และวัฒนธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีความสุข สุขภาพสมบูรณ์ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพ และทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ ส่วนงานทางด้านการศึกษา มีหน้าที่รับผิดชอบ ในด้านการทำนุบำรุง ส่งเสริมพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาประจำชาติ ส่งเสริมและอุปถัมภ์ การดำเนินงานของมหาเถรสมาคม ดูแลและช่วยจัดการศาสนสมบัติให้แก่คณะสงฆ์ และการให้ความช่วยเหลือแก่ศาสนาอื่น ๆ ส่วนงานเกี่ยวกับการวัฒนธรรม มีหน้าที่รับผิดชอบในการเชิดชูรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมอันดีงามของไทย บำรุงรักษาและส่งเสริมศิลปวิทยาการ อันเป็นสมบัติวัฒนธรรมไทย ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการ มีส่วนราชการในสังกัดตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2523 ดังนี้

1. สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี
2. สำนักงานปลัดกระทรวง
3. กรมการฝึกหัดครู
4. กรมการศาสนา

5. กรมพลศึกษา
6. กรมการศึกษานอกโรงเรียน
7. กรมวิชาการ
8. กรมศิลปากร
9. กรมสามัญศึกษา
10. กรมอาชีวศึกษา
11. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
12. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน
13. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู
14. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
15. สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด เป็นส่วนราชการบริหารส่วนภูมิภาค สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2522 โดยมีศึกษาธิการจังหวัด เป็นหัวหน้าส่วนราชการ ที่สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ มอบหมายให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้ว่าราชการจังหวัด ปฏิบัติงานในราชการ อันเป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ ตามคำสั่งคณะปฏิวัติฉบับที่ 218 พ.ศ. 2515 และตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ 687/2519 ลงวันที่ 27 ธันวาคม 2519 กำหนดให้ศึกษาธิการจังหวัด เป็นผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการในจังหวัด มีหน้าที่ตามประกาศคณะปฏิวัติดังกล่าว และดูแลกำกับเร่งรัดการปฏิบัติราชการทั้งส่วนราชการสังกัดส่วนภูมิภาคและส่วนกลางที่ตั้งอยู่ในภูมิภาค ภายใต้ข้อบังคับกฎหมาย ระเบียบราชการแผ่นดิน อีกทั้งปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการตรวจราชการ และรายงานผลการดำเนินงาน พ.ศ. 2530 ยังได้กำหนดให้ ศึกษาธิการจังหวัด มีหน้าที่ในการกำกับติดตาม เร่งรัดและให้คำแนะนำแก่หน่วยงานสถานศึกษาตามแผนงาน งาน/โครงการ ตามนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้การดำเนินงานและการปฏิบัติภารกิจ ตามที่ได้รับมอบหมาย ของสำนักงานศึกษาธิการ

จังหวัด ในฐานะของสำนักงานผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนภูมิภาค เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้มีการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนา บทบาทภาระหน้าที่ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด โดยสรุป เฉพาะประเด็นสำคัญ ๆ ดังนี้

1. ในปี พ.ศ.2527 กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดให้สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ปฏิบัติงานในลักษณะของศูนย์ 3 ศูนย์ คือ ศูนย์ข้อมูลสถิติวางแผน ศูนย์บริการประสานงาน และศูนย์ติดตามประเมินผล ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเป็นไป ตามนโยบายและเป้าหมาย ของกระทรวงศึกษาธิการ และเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของเศรษฐกิจ และสังคม
2. เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2528 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติใหม่ คณะกรรมการนโยบาย และแผนของกระทรวง และคณะกรรมการการศึกษาศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ของจังหวัด เพื่อเป็นการเตรียมพร้อม และสนับสนุนการปฏิบัติงานของ ศูนย์ข้อมูลสถิติและวางแผน ศูนย์ ติดตามและประเมินผล และศูนย์บริการประสานงาน ให้บรรลุตามเป้าหมายของกระทรวง ต่อไป
3. เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2531 คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติให้คณะกรรมการ นโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นคณะกรรมการการศึกษาศาสนาและการวัฒนธรรม และในระดับจังหวัด ก็เปลี่ยนจาก คณะอนุกรรมการการศึกษาศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ของจังหวัด เป็นคณะกรรมการการศึกษาศาสนาและการวัฒนธรรมจังหวัด โดยมีสำนักงานศึกษาธิการ จังหวัด ทำหน้าที่สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการ ตามเดิม แต่ได้มุ่งเน้นอำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการ ในการที่จะสามารถวางแผนพัฒนาการศึกษาและการวัฒนธรรมแต่ละระดับ ซึ่ง เป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณา จัดสรรงบประมาณการติดตามและประเมินผลอีกด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากการกำหนดอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ ให้กับสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ปฏิบัติโดยนับตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2527 เป็นต้นมา นั้น ได้มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา สำนักงาน ศึกษาธิการจังหวัด ยังไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย ในลักษณะศูนย์ 3 ศูนย์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้จากสาเหตุที่หน่วยงานทางการศึกษา ซึ่งสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

ทั้งที่ตั้งอยู่ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ต่างก็ได้พัฒนาหน่วยงานของตน ให้เหมาะสมกับสภาพ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจสังคม และการเมืองอยู่ตลอดเวลา โดยอาศัยช่องว่างของ กฎระเบียบที่มีอยู่ในปัจจุบันและอิทธิพลทางการเมืองเหตุการณ์ดังกล่าว ได้สร้างผลกระทบให้ การจัดการศึกษาในส่วนภูมิภาค ไม่ยอมรับบทบาทของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ตามที่ กระทรวงได้กำหนดไว้ จึงทำให้การปฏิบัติงาน ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด พบกับข้อ จำกัดนานับประการ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการก็ได้รับทราบและตระหนักในสภาพปัญหาดังกล่าว จึงได้มีการเสนอขอปรับปรุงแก้ไขข้อและบทบาทหน้าที่คณะกรรมการนโยบายและแผน และคณะ อนุกรรมการการศึกษาการศาสนาและศิลปวัฒนธรรมของจังหวัด ต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อให้คณะ กรรมการดังกล่าว มีศักดิ์และสิทธิ์ในบทบาทมากยิ่งขึ้น ดังที่ได้กล่าวไว้ในรายละเอียดเบื้องต้น ของ ข้อ 3

นอกจากนี้ผลการประชุมสัมมนาศึกษาธิการจังหวัด และศึกษาธิการเขตที่วราชอาณาจักร ประจำปี 2531 จากการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ของ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับผู้แทนสำนักงาน ก.พ.พบว่า การปฏิบัติงานของ ศึกษาธิการจังหวัด ส่วนใหญ่ประสบกับปัญหา และอุปสรรคในทางปฏิบัติซึ่งส่งผลให้การปฏิบัติงาน ไม่บรรลุเป้าหมายและนโยบายของกระทรวง

ประกอบกับกระทรวงศึกษาธิการ มีนโยบายเร่งด่วนที่จะแก้ไขปัญหาคะการงานของ ศึกษาธิการจังหวัด ด้วยการเร่งรัดพัฒนาสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดให้มีความสามารถปฏิบัติ งาน รองรับหน้าที่และความรับผิดชอบ ที่ได้รับมอบหมายให้เพิ่มประสิทธิภาพ จึงได้กำหนดให้ แผนโครงการพัฒนาสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ขึ้นโดยมีเป้าหมายจัดฝึกอบรมบุคลากร ซึ่งได้แก่ ศึกษาธิการจังหวัด และผู้ที่เกี่ยวข้องโดยมีเป้าหมายการจัดฝึกอบรม 2 ปี คือ 2532 - 2533 และได้จัดให้มีการอบรม ศึกษาธิการจังหวัด ในปี 2532 ซึ่งเสร็จสิ้นไปแล้ว จึงน่าจะมีการ ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมในการปฏิบัติงานเพื่อเป็นการติดตามประเมินผลการฝึกอบรมดังกล่าว

จากสภาพความเป็นมา ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นโดยเริ่มศึกษาจากการกำหนดบทบาท ภาระหน้าที่ ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานซึ่งก็ได้มีการแก้ไข ปรับปรุง พัฒนามาโดยตลอด และมีการเสริมสร้างอำนาจ โดยกำหนดหลักการในการปฏิบัติงานให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยึด

ถือปฏิบัติ เพื่อ เป็นการแก้ไขข้อหาและ เสริมสร้างสมรรถภาพในการทำงานของศึกษาธิการจังหวัด
 จวบจนกระทั่งในปี 2532 ก็ได้จัดให้มีการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากร ศึกษาธิการจังหวัด และ
 บุคคลที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ก็ด้วยเหตุผลความจำเป็น
 ที่มุ่งเน้นจะให้มีการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงาน ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดซึ่งเป็นหน่วยงาน
 ในระดับส่วนภูมิภาคของกระทรวงศึกษาธิการ ได้ปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุ
 เป้าหมาย นั้นจะพิจารณาเห็นว่า กระทรวงศึกษาธิการ ได้กระทำแต่เพียงการปรับปรุง กฎ
 ระเบียบแนวทางปฏิบัติ ตลอดจนการเพิ่มบทบาทภาระหน้าที่ ให้กับสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด
 เท่านั้น แต่ยังไม่เคยมีการประเมินหรือศึกษาถึง พฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของ
 สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด อย่างจริงจังว่า เป็นผู้นำที่มีพฤติกรรม เช่นใด ควรส่งเสริม
 หรือพัฒนาพฤติกรรมลักษณะใด ซึ่งจะส่งผลดีต่อการปฏิบัติงานในปัจจุบันและอนาคต

และจากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องพฤติกรรมภาวะผู้นำ พบว่า ผู้นำที่มีพฤติกรรม
 ภาวะผู้นำสูงย่อมจะบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ ดังแนวความคิด ของ ชงชัย
 คันทิวงษ์ (2519) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำ เป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งสำหรับความสำเร็จในงานด้าน
 ต่างๆขององค์การ ผู้นำที่ไม่มีความสามารถ ย่อมจะเป็นผู้ทำลายขวัญของคนงานต่างๆ และจะ
 เป็นผลทำให้การทำงานด้านต่างๆขาดประสิทธิภาพ แต่ในทางตรงกันข้าม ผู้นำที่มีความ
 สามารถอาจจะมีผลทำให้เปลี่ยนลักษณะของคนงาน ให้กลับกลายเป็นกลุ่มที่มีความขยันขันแข็ง
 และช่วยให้องค์การประสบผลสำเร็จได้ ประเสริฐ วิกัทยิติ (2520) ก็มีความคิดเห็น
 เช่นเดียวกับ ชงชัย คันทิวงษ์ โดยกล่าวว่า ภาวะผู้นำ เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการบริหาร
 ในการปฏิบัติราชการ ความสามารถประสิทธิภาพขององค์การจะดีหรือไม่ดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับ
 คุณสมบัติของหัวหน้างาน หากหัวหน้างานมีความรู้ความสามารถก็จัดงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงแก้ไข กฎระเบียบ หรือกำหนดอำนาจหน้าที่ใหม่ขึ้นมาก
 มายเพียงใด การปฏิบัติงานก็อาจยังไม่บังเกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย
 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าหากผู้นำหรือบุคลากรในหน่วยงานไม่ปรับหรือพัฒนาพฤติกรรมเพื่อ
 ให้การบริหารงานหรือการปฏิบัติงานนั้น สอดคล้องกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงของกฎระเบียบ
 อำนาจหน้าที่ และการปรับหรือพัฒนาพฤติกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ก็

คงเกิดขึ้นไม่ได้เช่นกัน ถ้ายังไม่มีการศึกษาหาข้อเท็จจริง เกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมที่เป็นอยู่
เดิมของบุคคลนั้นๆ

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมานี้ จึงน่าจะ เป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการที่จะสนับสนุน ให้
การศึกษาหาข้อเท็จจริง เกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำ ของศึกษาธิการจังหวัด โดยทำการศึกษา
วิจัย เพื่อนำผลมาเป็นข้อมูลสำหรับหาวิธีการที่เหมาะสมอีกแนวทางหนึ่ง ในการที่จะพัฒนา
บุคลิกภาพของศึกษาธิการจังหวัด เพื่อเป็นการเพิ่มพูนประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานของสำนักงาน
ศึกษาธิการจังหวัด อีกทางหนึ่งด้วย และจากการศึกษาผลงานการวิจัยที่ผ่านมา ก็ยังไม่พบว่า
มีผู้ใด ได้ดำเนินการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงของจังหวัด
ซึ่งทำหน้าที่ในตำแหน่ง ศึกษาธิการจังหวัดมาก่อน และด้วยเหตุผลความจำเป็นที่เร่งด่วนของ
กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีนโยบายในการเร่งรัดพัฒนาคุณภาพ การดำเนินงานของสำนักงาน
ศึกษาธิการจังหวัด ในขณะนี้จึง เป็นเหตุผลสนับสนุนที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ที่จะ เป็นข้อมูล
ประกอบการตัดสินใจให้การศึกษาวิจัยพฤติกรรมภาวะผู้นำ ของศึกษาธิการจังหวัด เพื่อจะนำ
ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ไปเป็นแนวทาง หรือหาวิถีทางที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพ
การปฏิบัติงานของศึกษาธิการจังหวัด ให้มีคุณภาพตามนโยบายและเป้าหมายหลักของกระทรวง
ศึกษาธิการ ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำของศึกษาธิการจังหวัด ตามการรับรู้ของตนเอง ผู้ช่วยศึกษาธิการจังหวัด หัวหน้าฝ่ายในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และศึกษาธิการอำเภอ
2. เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำ ของศึกษาธิการจังหวัด ผู้ช่วยศึกษาธิการจังหวัด หัวหน้าฝ่ายในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และศึกษาธิการอำเภอ

สมมุติฐานของการวิจัย

พฤติกรรมภาวะผู้นำของศึกษาธิการจังหวัด ตามความคิดเห็นของศึกษาธิการจังหวัด ผู้ช่วยศึกษาธิการจังหวัด หัวหน้าฝ่ายในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และศึกษาธิการอำเภอ ต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำ เฉพาะศึกษาธิการจังหวัด ทุกจังหวัด รวม 72 จังหวัด (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร)
2. การศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำ ของศึกษาธิการจังหวัด ในครั้งนี้จะยึดหลักการ ตามทฤษฎีพฤติกรรมภาวะผู้นำของ แดเนียล อี กริฟฟิธส์ (Daniel E.Griffiths) ซึ่ง ประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 ประการ คือ

1. ผู้นำในฐานะเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม
2. ผู้นำในฐานะเป็นผู้จัดการปรับปรุงแก้ไข
3. ผู้นำในฐานะเป็นผู้ให้การยอมรับนับถือ
4. ผู้นำในฐานะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ
5. ผู้นำในฐานะเป็นนักพูดที่เก่ง
6. ผู้นำในฐานะเป็นผู้ประสานงานที่ดี
7. ผู้นำในฐานะเป็นผู้เข้ากับสังคมได้ดี

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จะประกอบด้วย ผู้ดำรงตำแหน่งศึกษาธิการจังหวัด ผู้ช่วยศึกษาธิการจังหวัด หัวหน้าฝ่ายในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และศึกษาธิการอำเภอ ทุกจังหวัดยกเว้นกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เพื่อให้กระทรวงศึกษาธิการและศึกษาธิการจังหวัด ได้ทราบถึงพฤติกรรมภาวะผู้นำของศึกษาธิการจังหวัด ตามความคิดเห็นของศึกษาธิการจังหวัดเอง และตามความคิดเห็นของผู้ช่วยศึกษาธิการจังหวัด หัวหน้าฝ่ายในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และศึกษาธิการอำเภอ ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไข พัฒนา พฤติกรรมภาวะผู้นำของศึกษาธิการจังหวัดให้ถูกต้องเหมาะสมกับความเป็นผู้นำ ซึ่งจะมีผลต่อคุณภาพและประสิทธิภาพของงานในอนาคต
2. เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อใช้ในการคัดเลือกผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งศึกษาธิการจังหวัดต่อไป
3. เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอแนะ ต่อกระทรวงศึกษาธิการ ในการแสวงหาวิธีฝึกอบรมและพัฒนาให้ศึกษาธิการจังหวัดได้เป็นผู้บริหารที่มีพฤติกรรมภาวะผู้นำ ที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นจะส่งผลต่อ การปฏิบัติงานให้มีความคุณภาพและประสิทธิภาพในอนาคต

คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย

พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมที่ปรากฏออกมาทางร่างกาย ซึ่งรวมทุกอย่างที่เป็นการกระทำภายนอก ภายใน ตลอดจนกระบวนการทางอารมณ์ และกิจกรรมทางจิตใจที่สังเกตเห็นได้ชัด

ภาวะผู้นำ หมายถึง การที่ผู้นำใช้อิทธิพลในความสัมพันธ์ที่มีอยู่ ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการ (Directing) โดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกัน ในอันที่จะให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

พฤติกรรมภาวะผู้นำ หมายถึง การกระทำที่ผู้นำใช้ความสามารถและอิทธิพลในการชักจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมกันปฏิบัติกิจกรรม หรือแสดงออกมาทั้งด้านร่างกายจิตใจ และ

อารมณ์ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่หน่วยงานได้สร้างร่วมกันไว้ โดยที่ผู้นำจะทำหน้าที่ประสานให้ผู้ร่วมงานมีปฏิสัมพันธ์กัน ในการปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดด้วยความจริงจัง ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาเฉพาะพฤติกรรมภาวะผู้นำ ตามทฤษฎีภาวะผู้นำของ เดเนียล อี กริฟฟิธส์ (Daniel E. Griffiths) ซึ่งมีองค์ประกอบ 7 ประการ คือ

1. ผู้นำในฐานะเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม
2. ผู้นำในฐานะผู้เป็นรู้จักการปรับปรุงแก้ไข
3. ผู้นำในฐานะเป็นผู้ให้การยอมรับนับถือ
4. ผู้นำในฐานะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ
5. ผู้นำในฐานะเป็นนักพูดที่เก่ง
6. ผู้นำในฐานะเป็นผู้ประสานงานที่ดี
7. ผู้นำในฐานะเป็นผู้เข้ากับสังคมได้ดี

ความคิดเห็น หมายถึง การรับรู้หรือความรู้สึก ที่เกิดขึ้นจากการกระทำ หรือพฤติกรรม หรือกิจกรรมใดก็ตาม ที่ผู้บริหารได้แสดงออกมาทางร่างกาย ซึ่งรวมทุกอย่างที่เป็น การกระทำภายนอกภายใน ตลอดจนกระบวนการทางอารมณ์ และกิจกรรมทางจิตใจที่ส่งผลให้เห็น

ศึกษาธิการจังหวัด หมายถึง ผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ ที่ส่งไปประจำจังหวัดใน ตำแหน่งศึกษาธิการจังหวัด เพื่อปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือผู้ว่าราชการจังหวัด ในการปฏิบัติราชการ อันเป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ ภายในเขตจังหวัด ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 พ.ศ. 2515 และตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ 687/2519 ลงวันที่ 27 ธันวาคม 2519 และมีอำนาจหน้าที่ภายใต้ข้อบังคับกฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน

ผู้ช่วยศึกษาธิการจังหวัด หมายถึง บุคลากรในสังกัดสำนักงานกระทรวงศึกษาธิการ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้ช่วยศึกษาธิการจังหวัด ทำหน้าที่ช่วยศึกษาธิการจังหวัด ปฏิบัติงานอัน เป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ ภายในเขตจังหวัด ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 พ.ศ. 2515 และตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ 687/2519 ลงวันที่ 27 ธันวาคม 2519 และมีอำนาจหน้าที่ ภายใต้ข้อบังคับ กฎหมาย ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และตามที่ ศึกษาธิการจังหวัดมอบหมาย

หัวหน้าฝ่ายในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด หมายถึง เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป 6 เจ้าหน้าที่บริหารงานการเงินและบัญชี 7 หรือเจ้าหน้าที่บริหารงานการเงิน 6 และนักวิชาการศึกษา 7 หรือ นักวิชาการศึกษา 6 ที่ปฏิบัติงานซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรฐานงานของแต่ละฝ่าย ในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ตามแผนอัตรากำลัง ระยะที่ 2 พ.ศ. 2533-2535 ซึ่งกำหนดให้สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด แบ่งการบริหารงานภายในออกเป็น 6 ฝ่าย ซึ่งประกอบด้วย

- ฝ่ายบริหารงานทั่วไป มีเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป 6 ปฏิบัติงานในฐานะหัวหน้าฝ่ายบริหารทั่วไป

- ฝ่ายการเงินและบัญชี มีเจ้าหน้าที่บริหารงานการเงินและบัญชี 7 หรือเจ้าหน้าที่บริหารงานการเงิน 6 (ในบางจังหวัด) ปฏิบัติงานในฐานะหัวหน้าฝ่ายการเงินและบัญชี

- ฝ่ายแผนงานและติดตามประเมินผล มีนักวิชาการศึกษา 7 ปฏิบัติงานในฐานะหัวหน้าฝ่ายแผนงานและติดตามประเมินผล

- ฝ่ายส่งเสริมการศึกษา มีนักวิชาการศึกษา 7 ปฏิบัติงานในฐานะหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมการศึกษา

- ฝ่ายส่งเสริมการศาสนาและวัฒนธรรม มีนักวิชาการศึกษา 7 หรือนักวิชาการศึกษา 6 (ในบางจังหวัด) ปฏิบัติงานในฐานะหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมการศาสนาและวัฒนธรรม

- ฝ่ายส่งเสริมพละนาฏศิลป์และกิจกรรมพิเศษ มีนักวิชาการศึกษา 7 หรือนักวิชาการศึกษา 6 (ในบางจังหวัด) ปฏิบัติงานในฐานะหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมพละนาฏศิลป์และกิจกรรมพิเศษ

ศึกษาธิการอำเภอ หมายถึง ผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ ที่ส่งไปประจำอำเภอ ในตำแหน่งศึกษาธิการอำเภอ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอ ปฏิบัติหน้าที่ในราชการอันเป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ ภายในอำเภอ ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 พ.ศ. 2515 และตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ 687/2519 ลงวันที่ 27 ธันวาคม 2519 และมีอำนาจหน้าที่ภายใต้ข้อบังคับกฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ลักษณะประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ศึกษาธิการจังหวัด ผู้ช่วย ศึกษาธิการจังหวัด หัวหน้าฝ่ายในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และศึกษาธิการอำเภอ ทุก จังหวัดยกเว้นกรุงเทพมหานคร

2. วิธีการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

2.1 กลุ่มศึกษาธิการจังหวัดทุกจังหวัด ได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งศึกษาธิการ จังหวัดทุกจังหวัด ยกเว้นกรุงเทพมหานคร เป็นประชากรทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 72

2.2 กลุ่มผู้ช่วยศึกษาธิการจังหวัด ได้แก่ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศึกษาธิการ จังหวัด ทุกจังหวัดยกเว้นกรุงเทพมหานคร ซึ่งใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้จังหวัดละ 1 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 72 คน โดยการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) จากประชากรทั้งสิ้น 122 คน

2.3 กลุ่มหัวหน้าฝ่ายในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ได้แก่ผู้ดำรงตำแหน่ง หัวหน้าฝ่ายในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ทุกจังหวัดยกเว้นกรุงเทพมหานคร ซึ่งใช้เป็นกลุ่ม ตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 216 คน โดยการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) มาจำนวน 50 % ของกลุ่มประชากรทั้งสิ้น 432 คน

2.4 กลุ่มศึกษาธิการอำเภอ ได้แก่ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งศึกษาธิการอำเภอ ทุก จังหวัดยกเว้นกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 374 คน โดยการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) มาจำนวน 50 % ของกลุ่มประชากร ทั้งหมด 748 คน

รวมประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีทั้งสิ้น 734 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม ที่จะใช้สำหรับสอบถาม ศึกษาธิการจังหวัด ผู้ช่วยศึกษาธิการจังหวัด หัวหน้าฝ่ายในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และ

ศึกษาธิการอำเภอ โดยแบ่งออกเป็น 4 ชุด ซึ่งมีลักษณะอย่างเดียวกัน คือ มี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1. เป็นคำถามเกี่ยวกับ ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะคำถามที่ใช้เป็นแบบสอบถามกำหนดให้เลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2. เป็นคำถามเกี่ยวกับ พฤติกรรมภาวะผู้นำของศึกษาธิการจังหวัด ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) และในส่วนสุดท้าย ของตอนที่ 2 ได้ให้ผู้ตอบแบบสอบถาม เรียงลำดับความสำคัญของพฤติกรรมทั้ง 7 ด้าน จากความคิดเห็นหรือความคาดหวังของตนเอง โดยให้ใส่หมายเลข 1 - 7 ตามลำดับความสำคัญ จากมากไปหาน้อย

วิธีการสร้างแบบสอบถามในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาจากบทความทางวิชาการของ รองศาสตราจารย์ นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ เรื่องพฤติกรรมและทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหาร (นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์, 2532) ในหนังสือวารสารมัธยมปริทัศน์ ฉบับเดือนกันยายน 2531 - กุมภาพันธ์ 2532 ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 และขอคำปรึกษาเพิ่มเติมจาก รองศาสตราจารย์ นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ ตลอดจนศึกษาวิเคราะห์จากแบบสอบถามอื่นๆ ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำ จากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำราและ บทความอื่น ๆ

การสร้างแบบสอบถามครั้งนี้ หลังจากที่ได้สร้าง ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมแล้ว ผู้วิจัยได้นำไปให้ที่ปรึกษาตรวจแก้ไขเพิ่มเติม และนำแบบสอบถามนี้ไปให้ผู้ชำนาญการ พิจารณาตรวจสอบความตรง (Validity) ทางด้านเนื้อหาและสำนวนตลอดจนภาษาที่ใช้ แล้วนำแบบสอบถามนี้มาปรับปรุงแก้ไข เพิ่มเติม ตามที่ผู้ชำนาญการเสนอแนะ ร่วมกับที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เสร็จเรียบร้อยแล้ว จะได้นำแบบสอบถามนี้ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียง กับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาจริงเพื่อหาความเที่ยง (Reliability) หรือความเชื่อมั่น ของแบบสอบถาม แล้วจึงจะนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยต่อไป

4. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัย ได้ส่งแบบสอบถาม ทางไปรษณีย์ และให้ผู้ตอบแบบสอบถาม แต่ละคน

ส่งแบบสอบถามกลับคืนถึงผู้วิจัยทางไปรษณีย์ ซึ่งผู้วิจัยจะได้ติดต่อกลับ ซึ่งเป็นค่าจัดส่งไว้ให้เรียบร้อยทุกฉบับ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์จังหวัด ผู้ช่วยศึกษานิเทศก์จังหวัด หัวหน้าฝ่ายในสำนักงานศึกษานิเทศก์จังหวัด และศึกษานิเทศก์อำเภอ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดย การหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ แล้วเสนอเป็นตารางและความเรียง

2. ข้อมูลเกี่ยวกับ พฤติกรรมภาวะผู้นำของศึกษานิเทศก์จังหวัด จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) โดยกำหนดเกณฑ์ที่จะใช้ในการวิเคราะห์ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 0.00 - 0.49 หมายถึงพฤติกรรมภาวะผู้นำของศึกษานิเทศก์จังหวัด ไม่มีการปฏิบัติหรือไม่ปรากฏให้เห็น

คะแนนเฉลี่ย 0.50 - 1.49 หมายถึงพฤติกรรมภาวะผู้นำของศึกษานิเทศก์จังหวัด มีการปฏิบัติ หรือปรากฏให้เห็นน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึงพฤติกรรมภาวะผู้นำของศึกษานิเทศก์จังหวัด มีการปฏิบัติหรือปรากฏให้เห็นไม่บ่อย

คะแนนเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึงพฤติกรรมภาวะผู้นำของศึกษานิเทศก์จังหวัด มีการปฏิบัติมาก หรือปรากฏให้เห็นบ่อย

คะแนนเฉลี่ย 3.50 - 4.00 หมายถึงพฤติกรรมภาวะผู้นำของศึกษานิเทศก์จังหวัด มีการปฏิบัติมากที่สุดหรือปรากฏให้เห็นบ่อยที่สุด

การเปรียบเทียบความคิดเห็น เกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของศึกษานิเทศก์จังหวัด ตามความคิดเห็นของ ศึกษานิเทศก์จังหวัด ผู้ช่วยศึกษานิเทศก์จังหวัด หัวหน้าฝ่ายในสำนักงานศึกษานิเทศก์จังหวัด และศึกษานิเทศก์อำเภอ นั้น จะนำมาเปรียบเทียบกันโดยวิเคราะห์

ความแปรปรวนทางเดียว ถ้าพบว่ามีความคิดเห็นแตกต่างกัน ก็ทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ ตามวิธีการ ของเชฟเฟ่ (Scheffe')

และการลำดับความสำคัญของพฤติกรรมทั้ง 7 ด้าน ในส่วนท้ายของ ตอน 2 นั้นจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ โดยกำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ไว้ดังนี้ ลำดับความสำคัญที่ 1 มีค่าคะแนนเป็น 7 คะแนน ลำดับความสำคัญที่ 2 ,3,4,5,6,7 มีค่าคะแนนเป็น 6,5,4,3,2,1 ตามลำดับ

ลำดับขั้นในการเสนอรายงานการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ลำดับขั้นตอนในการเสนอรายงานการวิจัย ดังนี้

บทที่ 1. บทนำ

ความเป็นมาและบทบาทหน้าที่ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด โดยสรุป ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน ความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และลำดับขั้นในการเสนอรายงานการวิจัย

บทที่ 2. วารวณคดี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความเป็นมา บทบาทหน้าที่และโครงสร้างการบริหารงาน ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำ บทบาทหน้าที่ของผู้นำ คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้นำ รูปแบบและพฤติกรรมภาวะผู้นำ และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมภาวะผู้นำ

บทที่ 3. วิธีดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมุติฐานของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างแบบสอบถาม การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับในแบบสอบถาม และเสนอผลการ

วิเคราะห์ข้อมูลในรูปตาราง ประกอบความเรียงอธิบาย และสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5. สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมติฐานของการวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

รายการอ้างอิง

แสดงรายชื่อหนังสือ และเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการวิจัย

ภาคผนวก

ประกอบด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย รายชื่อจังหวัด รายชื่ออำเภอ
และกิ่งอำเภอ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และประวัติของผู้วิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย